Yolcuların Araba, Uçak gibi Ulaşım Araçlarında Namaz Kılmaları Caiz midir?

Bu mesele İslam'ın ilk yıllarında var olan, binek üzerinde veya gemide namaz kılmak meselesine kıyaslanarak hükmü elde edilmeye çalışılan güncel bir meseledir. Meseleyle ilgili fıkıh kitaplarının nakilleri şöyledir.

Alauddın es-Semerkandî, ***Tuhfetu'l-Fukahâ*** isimli eserinde şöyle der:

- **Binek üzerinde kılınabilecek üç ayrı namaz vardır.**

A. Farz namazlar: Farz namazın binek üzerinde kılınabilmesinin cevazı iki şartın mevcut olmasına bağlıdır. Bunlar;

- Şehir dışında olması; yolcu/seferî olsun veya yitirdiği bir şeyi aramak için çıkmış olsun fark etmez.
- Binekten inmesine mani olacak bir özrün bulunması. Söz gelimi; ağrısının veya hastalığının artacağını umması, düşman veya zarar verecek hayvanlardan korkması, ineceği yerde inmesine mani çamur, batak bulunması gibi özürler sayılabilir.

Ayrıca inmeye gücü var, fakat rükû-secde yapamıyorsa inmeli ve ayakta ima ile kılmalıdır. Yine inip ayakta duramayacaksa, iner ve oturup namazını kılar. Hatta otururak dahi namazını kılamayacaksa yine de bineğinden iner ve ima ederek kılar.

Bir üçüncü şart olarak da bineği durdurmak ve kıbleye yönelmekten bahsedilebilir. Şöyle ki; namazın farzlarını mümkün mertebe zaruret olmadıkça terk etmemek gerekir. Ve namaza aykırı durumlardan sakınmak gerekir.

Binek üzerinde kılınacak farz namazda anlatılanlara ilave edilmesi gereken iki önemli husus daha vardır.

Birincisi; hayvanı durdurmaya mani bir özür yoksa seyir halindeki hayvanın üzerinde farz namaz kılmak caiz değildir.

İkincisi: mümkünse kıbleye yönelmelidir. Aksi halde namaz sahih olmaz.

Buna göre; söz gelimi düşman korkusu emsali bir özürden dolayı bineği üzerinde namaz kılmak zorunda kalan kişinin, bineğini durdurmadan kılması caiz olacağı gibi, kıbleye yönelmeden kılması da caizdir. Ayrıca böyle bir durumda namaza başlarken yani iftitah tekbirini alırken kıbleye yönelsin şeklinde bir şart da koşulmaz.

Fakat söz gelimi çamur-batak emsali bir özürden dolayı bineği üzerinde namaz kılmak zorunda kalan kişinin, bineğini durdurmadan kılması caiz değildir. Bineğini durdurmalı ve mümkün olduğu kadar kıbleye yönelerek namazını kılmalıdır.

b. Vacip namazlar; bunların durumu da farz namazlar gibidir. Binek üzerinde değilken nezredilen namazlar, yine binek üzerinde değilken nafile olarak başlanıp tamamlanmadığı için vacip olan namazlar ve binek üzerinde değilken vacip olan tilavet secdeleri gibi. Bu sayılanlar binek üzerindeyken vacip olurlarsa edalarının da binek üzerinde yapılması caiz[1] olacaktır[2]. Ayrıca vitir namazı İmam Ebu Hanife (Allah ona rahmet etsin)'ye göre vacip olduğu için bu iki şart, vitir namazının binek üzerinde kılınabilmesi için de gereklidir. İmam Ebu Yusuf ve İmam Muhammed (Allah onlara rahmet etsin)'e göre de sünnet-i müekkede olduğu için iki şart bulunmadan binek üzerinde kılınması caiz değildir. Yine Hasan b. Ziyad'ın,İmam Ebu Hanife (Allah onlara rahmet etsin)'den yaptığı rivayete göre[3]; hakkında ruhsat sebebini

sağlayacak özrü bulunmayan kişilerin sabah namazının sünnetini binek üzerinde kılmaları caiz değildir. Zira sabah namazının sünneti vacibe yakın yani vacip manasında müekket bir sünnettir.[4]

c. Nafile namazlar; Bunlar, şehir dışında olduktan sonra her türlü yani zaruret olsun olmasın, seferi olsun olmasın binek üzerinde kılınabilirler.[5] Şehir içinde ise binek üzerinde nafile kılmak caiz değildir. Ancak İmam Ebu Yusuf (Allah ona rahmet etsin)'tan bu hususta istihsan yolunu tutarak caiz dediği rivayet olunmuştur.[6]

- **Gemi içerisinde namaz kılma meselesine gelince;** iki durum söz konusudur.

1. Gemi limanda bağlanmış olursa bu durumda aynen yerde olduğu gibi kıbleye yönelip namazını kıyam, rükû ve secdeleriyle birlikte kılmalıdır.
2. Gemi seyir halinde olursa bakılır; vakit içerisinde karaya inmesi mümkünse öyle yapması daha güzeldir.

Buna rağmen inmez veya inmesi mümkün değilse meseleyi üç şekilde tasavvur edebiliriz;

1. Ayakta durmaya gücü vardır: Bu durumda namazını normal olarak kılar. Gemi her ne zaman kıbleden farklı bir yöne dönecek olursa namaz kılan kişi de bunu zannına göre hesap edip kıbleye döner.

Ayakta durmaya güç yetirebildiği halde oturarak (rükû ve secdesini yaparak) namazını kılacak olursa İmam Ebu Hanife (Allah ona rahmet etsin)'ye göre caizdir. Zira insanların çoğu gemi seyrederken ayakta kılacak olurlarsa başları dönecektir. Bunu dikkate alarak insanlara kolaylık olsun diye İmam Ebu Hanife (Allah ona rahmet etsin)'nin kavli ile fetvâ verilir. İmam Ebu Yusuf ve İmam Muhammed (Allah onlara rahmet etsin)'e göre ise böyle bir durumda oturarak kılmak caiz değildir.

2. Ayakta durmaya gücü yoktur fakat oturarak rükû ve secdesini yapabiliyordur: Bu, caizdir. Fakat böyle bir durumda ima ile kılması ittifakla caiz değildir. Bir mazeret bulunmadıkça kıbleye yönelmesi de ayrıca gereklidir.

3. Ayakta durmaya gücü olmadığı gibi oturarak rükû ve secdesini yapmaya da gücü yoktur. Bu durumda ima ile kılabilir.

Bütün bunlardan sonra arabada namaz kılmaktan bahsedebiliriz. Malumdur ki ihtiyat, ibadetlerde insanlara aşırı zorluk ve sıkıntı yüklemedikçe bir tercih sebebidir. Hatta hükmün şüpheli olduğu mevzilerde ihtiyat, kesinlik derecesine ulaşır. Şu halde; arabada namazı evvela iki kısma ayıralım.

1. Özel otomobil veya rica edildiğinde durup mola verebilecek araçlarla seyahat durumunda namaz: Başka bir zaruret yoksa arabayı durdurup arabanın içinde veya dışında kıyam, rükû ve secde yapılarak kılınmalıdır. Araç dışında kıyamı yapma imkânı varken araç içinde oturarak kılınması caiz değildir.
2. Umumi otobüsle yolculuk yapanların veya durmamalarını zorunlu hale getiren özürleri bulunanların araç içerisinde kılmaları caizdir. Bu durumda namazlarını ne kadar mümkünse o kadar farzlara riayet ederek kılmalıdırlar. Şöyle ki; Ayakta kıyam yapıp rükû ve secde yapma imkânı varsa öyle yapar. Yani normal namaz kılar gibi kılma imkânı varsa öyle kılar. Gücü yettiği ölçüde kıbleye yönelir. Ayağa kalkma imkânı yoksa otobüsün koridoru gibi mekânlarda ima ile değil de secdeyi alnını yere koyacak şekilde yapabilecekse öyle yapmalıdır. Bu da mümkün olmazsa ima ile kılmalıdır.

Bir de şu var, demiştik ya şüphe mahallinde ihtiyatla amel etmek bir asıldır. Öyleyse bu gibi durumlarda anlatılan ölçülerle namazı kıldıktan sonra vakit çıkmadan iade imkânı bulacak olursa iade etmeli. Aksi halde namazı ihtiyaten kaza etmelidir. Ve's-Selâm

Allah-u a'lem

[1]İmam Muhammed (Allah ona rahmet etsin)'den yapılan bir rivayete göre İster yerdeyken nezretsin ister binekteyken, nezredilen namazın, -ruhsatı sağlayacak iki şart bulunmadıkça- binek üzerinde kılınması caiz değildir. (*Alauddın es-Semerkandî,* Tuhfetu'l-Fukahâ)

[2]*Alauddın es-Semerkandî*, Tuhfetu'l-Fukahâ

[3]*Alauddin es-Semerkandî,* Tuhfetu'l-Fukahâ

[4]*İbrahim el-Halebî,* Şerhu Munyeti'l-Musallî/Haleb-i Sağîr

[5]Bazıları bu hususta cevazı sağlayan hadîs-i şerifin sefer hakkında olmasına bakarak seferi olmayanların özürsüz binek üzerinde namaz kılmalarına cevaz vermemişlerdir. Fakat sahih olan caiz olduğudur. Fakihlerin genelinin görüşü de budur.(*Alauddin es-Semerkandî,* Tuhfetu'l-Fukahâ). Zira hadîs-i şerîfin vurud sebebinin hususi olması hükmünün de umumi olmasını gerektirmez.

[6]*Alauddin es-Semerkandî,* Tuhfetu'l-Fukahâ